שנת הק"ן
תרכ"ו-תשע"ו

הרב דוד נחשון חושף לראשונה:

כך בנינו את אוהל רבותינו נשיאינו בליובאוויטש!

משימת קודש בליובאוויטש

בשלהי תקופת הקומוניזם, תחת מסווה של אנשי עסקים, עם **שמירה צמודה** של 'מלווי תיירים' שהוצמדו להם **על ידי הק.ג.ב.**, בתקופה בה כמעט בלתי-אפשרי להשיג חומרי בנייה - הצליחו צמד החסידים הרה"ח **ר' דוד נחשון** וידידו ר' **אבי טאוב** למלא את המשימה המורכבת **ולבנות את האוהל בליובאוויטש** מעל ציוניהם של אדמו"ר ה"צמח צדק" ובנו כ"ק אדמו"ר המהר"ש » "הבטחנו לפועלים לשלם פי שניים אם יסיימו מהר. ואכן, לאחר כשבועיים, **ביום ז' בניסן, המלאכה הושלמה"** » **לרגל שנת הק"ן להסתלקות אדמו"ר הצמח צדק** (תרכ"ו - תשע"ו), חושף הרב דוד נחשון **בראיון ל'בית משיח'** כיצד הוקם ה'אוהל' בליובאוויטש » **חשיפה מרתקת**

שניאור זלמן ברגר

מ׳ שביקר בשנים האחרונות באהלי הציונים הקדושים של רבותינו נשיאנו ברוסיה ובאוקראינה, יתקשה להאמין שרק לפני שנים לא רבות עמדו הציונים הקדושים הללו חושפים לרווחות, לגשם ולפגעי מזג האוויר, כשרק מצבות עומדות ומעידות כי תחתן טמונים נשיאי ליובאוויטש לדורותיהן – רבותינו נשיאנו שלמראיהם רעד כל חסיד, ולעתים גם מצבות לא היו מונחות. לא 'אהלים' מרווחים מצופי שיש, לא חדר שבו אפשר להתכונן רגע לפני הכניסה אל הקודש, ומי מדבר על חדרי אירוח מסביב...

במשך עשרות שנים עמדו 'ציוני' הקדוש עזובים ומיותמים, כשרק מדי כמה שנים, העז אחד החסידים שהתגורר ברוסיה, לסכן את נפשו וגופו, והתגנב בלאט אל מקום הקודש כדי להעתיר בתפילה ולשפוך שיח ותחנונים לפני השוכן במקום כדי שיעורר רחמים רבים בעבורו ובעבור יקיריו.

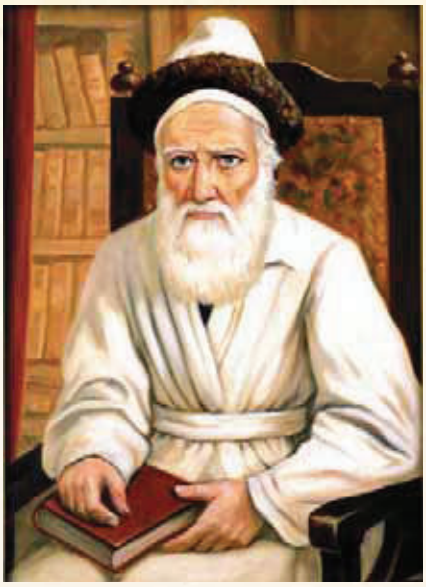
מי שהרימו את הכפפה והבינו כי אסור לתת למצב זה להימשך, היו צמד החסידים הרה"ח ר' דוד נחשון וידידו ר' אבי טאוב. שניהם החזיקו בדרכונים ישראלים, והגישה להם במשך השנים לתוככי רוסיה, הייתה בלתי אפשרית. רק בשנים האחרונות לקומוניזם, נפתח כדי סדק צר במסך הברזל, והם הורשו להיכנס אל רוסיה האדירה במסגרת היותם אנשי עסקים שבאו לעשות עסקים עם הכלכלה הרוסית, כאשר גם זה לא הגיע בקלות.

הנסיעות התכופות של השניים לרוסיה, במסווה של בעלי עסקים, הניבו שליחויות רבות ומיוחדות, שרבות מהן עדיין לא ניתנות לפרסום. אולם גולת הכותרת של שליחותיהם הסודיות לרוסיה הקומוניסטית, הייתה לבנות ולהקים את ה'אוהלים' על ציונם של רבותינו נשיאנו, ולתת כבוד למקום מנוחתם של רבותינו. השניים חשו כי אי אפשר לתת עוד ל'ציונים' אלו להתבזות במצבם זה, והחליטו לעשות מעשה – להקים ולשפץ בין השאר את הציונים במעז'יבוז', אניפולי, האדיטש, נעיז'ין, ליובאוויטש ורוסטוב.

הדבר לא היה פשוט וקל. הקשיים היו עצומים. מלבד העבודה שלעתים מאות ואלפי קילומטרים מפרידים בין ה'ציונים', הרי שנסיעתם של השניים הייתה מלווה בשמירה מטעם אנשי הק.ג.ב. שהצמידו להם במסווה "מלווה תיירים" שומרים שיעקבו אחר כל צעד ושעל שהם עשו, מאז יציאתם מחדרם במלון ועד שובם אליו. אם לא די בכך, הרי שבאותן שנים, השגת חומרי בניה ושיתוף פעולה מצד קבלנים ופועלי בניין, הייתה כמעט בלתי אפשרית. חומרים פשוטים הניתנים להשגה בקלות מינימלית בכל מדינה כמו מלט, בלוקים, לבנים וסיד, היו ברוסיה דבר שקשה להשגה, עד בלתי אפשרי.

למותר לציין כי משימה זו הייתה כרוכה בסיכונים עצומים – אולם כבודם של רבותינו נשיאנו, כמו גם העובדה שפעולות אלו יגרמו לרבי מה"מ נחת רוח, הניעו את השניים לפעול.

במלאת מאה וחמישים שנה להסתלקות כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" – י"ג בניסן תרכ"ו – תשע"ו – ניאות הרב דוד נחשון, מנכ"ל ניידות חב"ד ויו"ר צבאות השם, לחשוף לראשונה בפני "בית משיח" את הפרשה העלומה בהקמת אוהל רבותינו נשיאינו בליובאוויטש, ציוניהם של אדמו"ר ה"צמח צדק" ובנו כ"ק אדמו"ר המהר"ש.

כ"ק אדמו"ר הצמח־צדק. ק"ן להסתלקותו

הוא הגיע בחשאי לליובאוויטש כדי לטפל במקום הקדוש. "היה מצער לראות עד כמה המקום הזה מוזנח. המצבות עמדו בין שיחים עבותים בבית עלמין ישן שאינו נמצא בשימוש זה עשרות שנים. אני מביט ורואה את ציונו של אדמו"ר הצמח־צדק עשוי מצבה בצבע לבן בהיר, אבן משופעת, שבורה עד כדי מחציתה מרסיס של פצצה שנפלה פה במלחמת העולם השנייה.

החסידים הסתכנו בהקמת המצבות

שני ציוני קודש אלו, הנמצאים בסמיכות, היוו אבן שואבת לחסידים ותמימים במשך השנים. רבותינו נשיאנו עצמם הגיעו למקום הקדוש הזה בזמנים מיוחדים כדי לשאת תפילה. בתיאוריו של אדמו"ר הריי"צ מופיעים לא מעט תיאורים של אדמו"ר הרש"ב, והוא עצמו, באהלי הקודש אשר בליובאוויטש.

אולם עם השנים, מאז שאדמו"ר הרש"ב והחסידים עזבו את ליובאוויטש, מצב האוהל הלך והידרדר. באגרת קודש ששיגר הרבי הריי"צ לדודו הרב מנחם מענדל בן אדמו"ר הרש"ב, בשנת תרפ"ב, הוא מספר כי ביקר בליובאוויטש וראה כי "האהל הק' הוא נחרב, הבית מדרש אין שם, והנכרים גנבו את כתלי הגדר והנר תמיד כובה, ואין איש בא לשם, רק עשו חפירה סביב הבית הקברות, ובדעתי בעזרתו ית' להשתדל בזה, אמנם דרוש הוצאה מרובה וכוחותינו דלים ביותר, והצרכים מרובים מאוד".

כעבור שבע שנים, בשנת תרפ"ט, שוב כותב הרבי הריי"צ לדודו מה ששמע מר' יחיאל חזן, שהאוהל צריך "תיקון גדול", ומבקשו לפעול בזה.

ההרס והעזובה הלכו והעצימו בחלוף השנים ובימי מלחמת העולם השניה שוב נהרס האוהל וגם המציבות ניזוקו. לאחר המלחמה, רק חסידים בודדים פקדו את המקום מדי פעם, וגם זאת בחשאיות גמורה.

קיץ תשמ"ח. ביקור ראשון, הרב דוד נחשון מתפלל ליד מציבות רבותינו נשיאינו

קיץ תשמ"ט. בביקור נוסף החל ניקיון הצמחיה סביב המציבות

קיץ תשמ"ט. הרב נחשון מפקח על עבודות ניקיון הצמחיה סביב המציבות

הרבי הריי"צ, שהתגורר כבר בניו־יורק, התעניין ממרחקים במצב האוהל, ובמכתב ששיגר לר' משה יצחק זוסקעוויץ בשנת תש"ט, כותב "ואתענין לדעת בפרטיות . . מצב האהלים של הוד כ"ק אאזמו"ר נ"ע, ואם צריכים תיקון, וכמה, ועל ידי מי אפשר לסדר זאת. כמובן שיכתוב הכל בזהירות, ובלי הזכרת שמי". אמנם, בשנים הטרופות ההן לא הצליחו למצוא מי שיסע לליובאוויטש ויתעסק בתיקון האוהלים.

חלפו עשרות שנים נוספות, עד ששני חסידים ששהו ברוסיה, החליטו כי אי אפשר לתת למקום להישאר מוזנח ובצורה כה חסרת־כבוד. בבוקרו של יום שטוף שמש של חודש תמוז תשכ"ח החליטו הרב מרדכי (מוט'ל) קוזלינר ע"ה ויבלחט"א הרב אבא דוד גורביץ, למצוא את המקום הקדוש שמוזנח זה שנים רבות, לנקותו, לסלק את שברי ההרס ולסמן את המקום עם גדר, גם בשביל הכבוד וגם כדי שכל חסיד שיגיע לליובאוויטש, יידע היכן הם קברי הקודש. פרויקט שכזה בימי השלטון הסובייטי, היה בגדר חלום ולא־מציאותי, אולם לא אנשים כהרב קוזלינר והרב גורביץ', ייכנעו ויפחדו. הם ידעו כי צריך לעשות את המלאכה – ויהי מה.

ואכן, הגיע הרב גורביץ בחשאי לליובאוויטש כדי לטפל במקום הקדוש. "היה מצער לראות עד כמה המקום הזה מוזנח. המצבות עמדו בין שיחים עבותים בבית עלמין ישן שאינו נמצא בשימוש זה עשרות שנים. אני מביט ורואה את ציונו של אדמו"ר הצמח־צדק עשוי מצבה בצבע לבן בהיר, אבן משופעת, שבורה עד כדי מחציתה מרסיס של פצצה שנפלה פה במלחמת העולם השנייה. מצבתו של אדמו"ר המהר"ש היתה שלמה", סיפר הרב גורביץ' ל"בית משיח" (ראה באריכות בגיליון 394). "אני עצמי התחלתי לחפור את החפירות. הרגשתי זכות גדולה להשתתף בפועל בהקמת הגדר סביב שני הציונים, לכבוד ולתפארת".

אישוש מקום מנוחתם של רבותינו נשיאנו

למרות גדר הברזל הפשוטה שהוקמה, המקום עדיין היה מוזנח, הן בשל היעדר המבקרים והן בשל העזובה ששררה במקום והצמחיה שצמחה מסביב בפראיות. מי שלקחו על עצמם להקים את בניין האוהל מחדש, כמו בימים עברו, היו הרב דוד נחשון ור' אבי טאוב, שהגיעו

א' ניסן תש"נ. הרב נחשון במהלך בניית היסודות לאוהל

המשאית עם אבני האוהל, טובעת בבוץ הליובאוויטשי

במיוחד לליובאוויטש לצורך זה בתקופת הדמדומים של הקומוניזם.

מדוע החליטו להקים את האוהל בליובאוויטש? מי הרשה להם לעסוק בכך?

מסתבר, כי לאחר שר' נחום תמרין הסב את תשומת לבו של ר' דוד נחשון על העזובה הנוראה השוררת בציון בניעז'ין, שאל ר' דוד את הרבי האם עליו לעסוק בזה. באתערותא דלעילא הורה הרבי [התוכן] "**בשמי** יבקש מרבני חב"ד באה"ק, ומזקני אנ"ש, להחליט בזה וכיוצא בזה", ובירך להצלחה. מתשובת הרבי הבין הרב נחשון, שעליו להתעסק גם בשיפוץ שאר האוהלים ומצבות רבותינו ברחבי רוסיה. לאחר שקיבל תשובות חיוביות ואף מעודדות מרבני חב"ד וזקני החסידים, יצא לדרך, לא לפני שקיבל את ברכותיו הקדושות של הרבי, ברכות אשר הפיגו את חששותיהם מפני הקומוניסטים שיעצרו אותם, או ישימו בפניהם מכשולים.

בתחילה עסקו בהקמת האוהל והעמדת מציבה בניעז'ין, ובהמשך ברוסטוב על ציון אדמו"ר הרש"ב ובאלמא אטא על ציונו של אביו של הרבי. המקום הבא שנדרש לשיפוצם, היה ליובאוויטש, כפי שמספר ר' דוד נחשון:

"כל הקמת אוהל, דרשה הכנות מורכבות. הצעד הראשון היה לבקר במקום, ולפעמים אפילו מספר פעמים. התחלנו במלאכה כבר בשנת תשמ"ח, אך בגלל המורכבות העצומה, המשכנו אותה בשנים הבאות תשמ"ט ואף בשנת תש"נ. בביקורים אלו ראינו את המצבות ש'טבעו' בתוך צמחיה סבוכה ועצים עבותים שגדלו בבית העלמין היהודי העתיק. היה צריך להסדיר דרך גישה, ואת זאת עשינו יחד עם מספר צעירים יהודים שהתלוו אלינו. דאגנו לגזום צמחיה ולכרות חלק מהעצים כדי לסדר גישה נוחה אל המצבות.

"במקביל עסקנו באינטנסיביות בבירורים לקראת הקמת האוהל בעצה אחת עם רבני חב"ד וזקני החסידים, ובהם הרב יהודה חיטריק שלמד בליובאוויטש. יחד עמם שחזרנו את המקום המדויק של האוהל והקברים שבתוכו ואלה הסמוכים להם. בין השאר הסתייעו במפה ששרטט הצייר ר' הענדל ליברמן, על פי עדותו של הרב זלמן שמעון דבורקין, ונדפסה בספר 'ליובאוויטש וחייליה'.

לא הייתה זו מלאכה קלה, שכן כמעט ולא נותרו תלמידים שלמדו בליובאוויטש, וגם אלו שלמדו, לא היו מאלו ההולכים תדיר לאוהל, ולכן לא זכרו את כל הפרטים המדויקים.

בשל כך הסתייענו גם בר' שמעון אנשין מירושלים, הנחשב כמומחה לאיתור קברים. במבצע לוגיסטי מורכב הוא הצטרף אלינו לנסיעה הארוכה, ובעצמו מדד את כל האיזור וקבע את מיקומם של קברי רבותינו נשיאנו.

במקביל נברנו בספרי רבותינו והספרות החב"דית. ערכנו הצלבות מידע, השוואות ותהיות לגבי גודל ומיקום האוהל, הגענו למסקנה כי נוכל לאשש את המיקום המדויק בהתאם ל"בור הגניזה" שהיה בבית העלמין. נודע לנו כי הרבנית רבקה, אשת אדמו"ר מהר"ש, נטמנה בדיוק מול ציון בעלה, בצמוד לבור הגניזה.

ואכן, בביקורנו במקום מצאנו בור בסמוך למציבות, אלא כיוון שהיה זה בתקופת הקיץ, הבור היה מלא מים בגלל השלג שהפשיר בתוכו. בחודשים הבאים, כאשר הגיע החורף, שלחנו לליובאוויטש את ר' נחום תמרין, תלמיד ישיבת חב"ד במוסקבה יחד עם עוד תלמידי הישיבה, שנסעו ממוסקבה לליובאוויטש כדי לבדוק את הבור.

הם הוציאו את השלג והקרח שהצטבר בבור, והמשיכו לחפור לעומק. לתדהמתם מצאו שם שאריות של גניזה, חלקים של תפילין ישנות ועוד. את כל אלו לקחו עמם למוסקבה. כאשר נפגשנו עמם, הציגו בפנינו את הממצאים שהיוו מרכיב חשוב בקביעת מיקום האוהל.

> זמן קצר לאחר תחילת הבניה, הגיעו שוטרים מהעיירה הסמוכה רודניא, והורו על הפסקת הבניה, בטפלם על שני התיירים כי הנם מרגלים אמריקאים, לא פחות. הייתה זו האשמה חמורה. "לא הבנו מאיפה נפלה עלינו הצרה הזאת", מספר ר' דוד נחשון

השלוחים נתפסו והואשמו: אתם מרגלים אמריקאים!

בכ"ג אדר תש"נ, נערך במוסקבה כינוס השלוחים הראשון בברית המועצות. אז היה זה מעמד ראשוני ומרגש במיוחד. בין המשתתפים היו גם ר' דוד נחשון ור' אבי טאוב שנטלו חלק בכינוס.

למחרת הכינוס יצאו השניים לליובאוויטש, שם התמקמו לקראת

ר' אבי טאוב ור' דוד נחשון נראים ליד הטרקטור

נדבך אחרי נדבך. ר' אבי טאוב (עם את בנייה בידו) על רקע האוהל ההולך ונבנה

תחילת הבניה עצמה. לשם כך שכרו פועלים מהעיר סמולנסק. אלו הגיעו במיוחד לצורך פרויקט הבניה והשיקום.

כמו בכל דבר של קדושה, גם בענין זה חוו השניים קשיים לא מעטים, חלקם צפויים וחלקם פחות. כך למשל, זמן קצר לאחר תחילת הבניה, הגיעו שוטרים מהעיירה הסמוכה רודניא, והורו על הפסקת הבניה, בטפלם על שני התיירים כי הנם מרגלים אמריקאים, לא פחות.

הייתה זו האשמה חמורה. "לא הבנו מאיפה נפלה עלינו הצרה הזאת", מספר ר' דוד נחשון ל"בית משיח". "אולם מהר מאד נודע לנו, כי היתה זו הלשנה של פועלים מהעיירה רודניא. בשלב של ההכנות המוקדמות, ערכנו אצלם בירור לגבי אפשרות שיעסקו הם במלאכה. אולם לבסוף החלטנו מסיבות שונות לשכור פועלים מסמולנסק. כשראו זאת, כעסו והלשינו עלינו. ההלשנה גרמה אמנם לעיכוב בבניה, אבל הפרשיה הסתיימה די מהר, כאשר אחד מתלמידי ישיבת חב"ד במוסקבה שהיה עמנו, ניגש לתחנת המשטרה והסביר להם את מטרת בואנו האמיתית, וכי אין מדובר כאן במרגלים אמריקאים. מובן שגם מתת שוחד סייע להם להחליט כי טעו באשמה, והם שיחררו אותנו לדרכנו. מה שנשאר מהפרשה הזאת – מספר ר' דוד נחשון בחיוך – זו הידיעה שנכתבה בעיתון המקומי של רודניא, שחור על גבי לבן, כי מרגלים אמריקאיים הגיעו לכפר ליובאוויטש"...

תנאי העבודה היו קשים מנשוא. כל דבר שנראה במדינה מערבית מתוקנת כדבר פעוט, כמו הזמנת בלוקים, מלט או חומרי בניה אחרים, היה פה מבצע לוגיסטי מורכב ביותר. גם המיקום של 'ציוני' הקודש בלב שדה מרוחקת, לא הקל את העבודה. באותה תקופה, האדמה הייתה עדיין ספוגה במי הגשמים של החורף,

הנחת אוהל מסורגי ברזל לשמירה מעל קברי הרבנית

והאיזור כולו היה בוץ סמיך. "אני נזכר שהיה צריך להכניס למקום, עד האוהל, משאית עמוסת לבנים שמהם היה צריך לבנות את קירות האוהל. כמה צפוי היה שהמשאית נתקעה בתוך הבוץ הסמיך, והפועלים נאלצו להביא טרקטור כדי שיחלץ את המשאית. לאחר שהטרקטור הראשון לא הצליח לחלץ את המשאית כיוון שהכבל נקרע, וגם השני התקשה בחילוץ, נזכר ר' דוד בדברי הרבי, שכאשר השופר לא תוקע, יש סגולה לומר 'ויהי נועם'. הם אמרו בקול שלוש פעמים 'ויהי נועם', ולפתע חולצה המשאית.

למרות כל הקשיים, העבודה נמשכה במרץ רב. לאחר שר'

דוד נחשון ור׳ אבי טאוב הבטיחו לעובדים לשלם להם פי שניים, הם עסקו במלאכה במהירות יחסית. לאחר כשבועיים, ביום ז׳ בניסן הושלמה המלאכה, והאוהל, וכן אוהל הרבניות (מסורגי ברזל) הוקם על תילו לתפארה.

המפתחות לרבי

עם סיום העבודה המריאו ר׳ דוד נחשון ור׳ אבי טאוב ממוסקבה ונסעו לניו יורק. כמה ימים לאחר מכן הגיעו לחצרות קדשנו. ביום חמישי בלילה, אור ליום הבהיר י״א ניסן תש״נ, שב הרבי מהאוהל בשעה מאוחרת יחסית, ותפילת ערבית התקיימה בבית הרבי שברחוב פרזידנט. לאחר מכן התקיימה שם חלוקת קונטרס י״א ניסן לצד דולר לברכה. במהלך החלוקה ניגשו השנים אל הרבי ומסרו לרבי את מפתחות האוהל. ר׳ דוד נחשון פנה ואמר כי אלו המפתחות של אוהל אדמו״ר ה״צמח צדק״ ואדמו״ר המהר״ש בליובאוויטש, והרבי משיב בברכת ״יישר כח״.

ביומני התמימים מחלוקה זו מצויין, כי הרבי החזיק את המפתחות בידיו עד סוף החלוקה.

לאחר חצי שנה, בשלהי שנת תש״נ, הכינו הרב נחשון וטאוב שתי מצבות חדשות בעיירה מלחובקה שבפרברי מוסקבה. אלו הועברו במשאית ממלחובקה לליובאוויטש הנמצאת במרחק נסיעה גדול. לקראת להקמת המצבות, הגיע הרב נחשון יחד עם ר׳ נחום תמרין כדי להתקין את המצבות.

היה זה ליל ערב ראש השנה. דא עקא, שהפועלים לא הגיעו כמוסכם אלא רק בשעה מאוחרת הרבה יותר. או אז נפתחה במרץ העבודה להתקנת המצבות החדשות לצד הישנות שנותרו על מקומן במשך שנים ארוכות.

באותה הזדמנות הציבו גם מצבות על מקום מנוחתם של בנו הבכור של הצמח־צדק, רבי ברוך שלום, ורבי אברהם סנדר.

העבודה התארכה כל הלילה והסתיימה רק בבוקר ערב ראש השנה.

ר׳ דוד נחשון ור׳ נחום תמרין נחפזו לעלות לרכב כדי להספיק להגיע למוסקבה לפני כניסת ראש השנה. הדרך הייתה ארוכה, והרכב הגיע לפאתי מוסקבה כאשר שקעה השמש. הם צעדו ברגל במשך שעה ארוכה עד שהגיעו לבית כנסת חב״ד מרינה רושיצ׳א.

יצויין כי מלבד זאת, הרב נחשון ור׳ אבי טאוב הקימו אוהלים ומציבות בעוד ציונים של רבותינו וגדולי החסידות, וגם על כך עוד חזון למועד.

הרב נחשון מפקח על קביעת המצבות החדשות

תמונה מתוך הווידאו: הרב נחשון ור׳ אבי טאוב מוסרים את המפתחות לרבי, והרבי מודה להם